

**ASPECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT PRIVIND
REGIMUL PERSOANELOR JURIDICE STRĂINE****Valeriu BABĂRĂ**

Universitatea de Stat din Moldova

Subiectul abordat în acest articol vizează regimul persoanei juridice străine în dreptul internațional privat.

Astfel, se analizează determinarea regimului juridic aplicabil persoanelor juridice străine și problemele care pot apărea, fiind vorba despre determinarea legii naționale a persoanei juridice și despre determinarea condiției juridice a străinului – persoană juridică, care se realizează în conformitate cu legea forului și comportă două aspecte: recunoașterea extrateritorială a persoanei juridice străine și stabilirea drepturilor și obligațiilor acordate persoanei juridice străine.

Cuvinte-cheie: persoană juridică, statut organic, naționalitate, lege aplicabilă, regim juridic, capacitate, conflicte de legi, recunoaștere extrateritorială.

**THE ASPECTS OF THE PRIVATE INTERNATIONAL LAW REGARDING THE REGIME
OF THE FOREIGN LEGAL PERSONS**

This article addresses the regime of foreign legal persons in the private international law.

Hereby, the legal regime applicable to foreign legal persons and the problems that may arise when determining the national law of legal persons, as well as the legal status of foreign legal person which will be analyzed within the law of the forum and that includes two aspects: extra-territorial recognition of foreign legal person and establishing the rights and obligations of the foreign legal person.

Keywords: legal person, organic statute, nationality, applicable law, legal regime, capability, conflict of laws, extra-territorial recognition.

Actualmente, raporturile ce se desfășoară în spațiul mondial reprezintă fenomene care se realizează mai mult ca oricând prin intermediul persoanelor juridice, acestea constituind premisele angajării subiectelor colective de drept în raporturi juridice cu element de extraneitate tot mai complexe, generând conflicte de legi.

Anterior abordării aspectelor privitoare la regimul persoanelor juridice străine în dreptul internațional privat, este important să determinăm ce reprezintă persoana juridică, care este fundamentul juridic al acesteia, ce relație corespunde acestei noțiuni și cum o definesc diferitele sisteme de drept.

În sistemul juridic al Republicii Moldova, dreptul comun în materia persoanei juridice îl constituie Codul civil, care în art.55 alin.(1) stabilește că „persoana juridică este organizația care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pârât în instanța de judecată”.

Astfel, pornind de la reglementarea textului art.55 alin.(1), considerăm că persoana juridică reprezintă un colectiv de oameni care, în condițiile legii, este titular de drepturi subiective și de obligații civile.

Referitor la materia ce privește persoana juridică în raporturile de drept privat cu element de extraneitate, menționăm reglementările cuprinse în art.1596-1600 din Codul civil, care conțin norme conflictuale de drept comun în domeniul persoanei juridice.

Persoana juridică reprezintă, la fel ca și persoana fizică, un subiect de drept civil. Această abordare se referă numai la materia dreptului civil, deoarece în celelalte ramuri de drept există subiecte de drept corespunzătoare. De exemplu, entitățile juridice, care pentru dreptul civil sunt persoane juridice, în alte ramuri sunt desemnate prin alte cuvinte sau expresii, precum: organe de stat, agenți economici, partide politice, organizații obștești, fundații etc.

Din punctul de vedere al dreptului internațional privat, prezintă relevanță persoana juridică angrenată în raporturi juridice de drept civil în sens larg cu element de extraneitate, adică în raporturi de drept internațional privat, avându-se în vedere că acestea sunt susceptibile să genereze probleme conflictuale.

Materia specifică dreptului internațional privat este conflictul de legi, iar existența unui asemenea conflict sugerează posibilitatea aplicării legii străine. În alte ramuri de drept, cum ar fi cele de drept public (administrativ, financiar, penal etc.), conflictele de legi nu sunt posibile, problema aplicării legii străine fiind înlo-

cuită cu aceea a aplicării legii interne în spațiu. Din acest motiv, în cazul ramurilor de drept public se poate afirma că competența legislativă coincide cu competența jurisdicțională.

Astfel, din perspectiva dreptului internațional privat, prezintă interes nu persoana juridică în calitate de subiect al raporturilor specifice materiilor de drept public (unitatea administrativ-teritorială ca parte în raporturile juridice de drept administrativ, partidul politic ca subiect de drept constituțional, statul ca subiect în raporturile juridice de drept penal etc.), ci persoana juridică angajată în raporturi juridice cu element de extraneitate, în cadrul cărora urmărește gestiunea intereselor sale patrimoniale ori alte interese de drept privat.

Noțiunea de persoană juridică, condițiile acordării personalității juridice și efectele acesteia sunt distincte de la un sistem de drept la altul.

În Franța sunt recunoscute în calitate de persoană juridică societățile civile și societățile comerciale, cu excepția asociației în participație. În Germania se distinge între societățile de capitaluri și societățile cu răspundere limitată (acestea având personalitate juridică) și societățile în nume colectiv și în comandită simplă (care nu sunt persoane juridice). În Anglia există deosebire între persoanele juridice cu personalitate juridică (*companies*) și cele fără personalitate juridică (*partnership*), precum și între persoanele juridice cu caracter instituțional (*equity ventures*) și cele cu caracter exclusiv contractual (*contractual ventures*), prima categorie având personalitate juridică, iar cea de-a doua nu.

În ceea ce privește condițiile acordării personalității juridice și recunoașterii calității de subiect de drept, acestea sunt diferite de la un sistem de drept la altul, avându-se în vedere că fiecare stat stabilește anumite condiții de fond și de formă pentru înființarea unei persoane juridice.

Referitor la determinarea regimului juridic aplicabil persoanelor juridice străine, problemele care pot apărea sunt următoarele:

Determinarea legii naționale a persoanei juridice

Aceasta este problema naționalității persoanelor juridice. Normele juridice ale fiecărui stat stabilesc criteriile cu ajutorul cărora se determină naționalitatea persoanelor juridice. În consecință, normele juridice ale Republicii Moldova determină care persoane juridice au naționalitatea sa și care sunt străine.

Persoana juridică este supusă, în ceea ce privește anumite aspecte ale existenței și funcționării sale, legii naționale, care, potrivit art.1596 alin.(1) din Codul civil, se consideră legea statului pe al cărui teritoriu aceasta este constituită. În conformitate cu prevederile alineatului doi al aceluiași articol, legea națională a persoanei juridice determină, în special:

- a) statutul persoanei juridice;
- b) forma juridică de organizare;
- c) exigențele pentru denumirea ei;
- d) temeiurile de creare și încetare a activității ei;
- e) condițiile de reorganizare a acesteia, inclusiv succesiunea în drepturi;
- f) conținutul capacității civile a acesteia;
- g) modul de dobândire a drepturilor civile și de asumare a obligațiilor civile;
- h) raporturile din interiorul ei, inclusiv raporturile cu participanții;
- i) răspunderea ei.

Potrivit art.1597 alin.(1) din Codul civil, statutul juridic al reprezentanțelor (sucursalelor) persoanei juridice pe teritoriul unui alt stat este guvernat de legea națională a persoanei juridice, iar statutul filialei persoanei juridice pe teritoriul unui alt stat este cârmuit de legea statului pe al cărui teritoriu s-a constituit filiala, independent de legea națională a persoanei juridice. Menționăm că în dreptul Republicii Moldova atât filialele, cât și reprezentanțele nu au personalitate juridică proprie, adică nu reprezintă subiecte de drept de sine stătătoare (art.102-103 din Codul civil).

Pe planul dreptului internațional privat, toate problemele care sunt guvernate de legea națională formează statutul organic al persoanei juridice. Statutul organic al persoanei juridice cârmuiește capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu a acesteia.

În ceea ce privește capacitatea de folosință a persoanei juridice, care, potrivit art.60 alin.(1) din Codul civil, se dobândește la data înregistrării de stat și încetează la data radierii din registrul de stat, legea națională va determina în special: elementele de constituire a persoanelor juridice, modalitățile de constituire a persoanelor juridice, capacitatea de a încheia acte juridice (de a contracta), reorganizarea și încetarea persoanei juridice.

Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice, care, potrivit art.61 alin.(1) din Codul civil, reprezintă exercitarea drepturilor și executarea obligațiilor prin administrator, cărmuiește următoarele aspecte: constituirea și atribuțiile organelor de conducere ale persoanei juridice, relația dintre organele de conducere și persoana juridică însăși, precum și dintre aceste organe și terții cu care persoana juridică încheie acte juridice, modul de dobândire și de pierdere a calității de asociat, modul de alegere, competențele și funcționarea organelor de conducere ale persoanei juridice, răspunderea persoanei juridice și a organelor ei față de terți, modificarea actelor constitutive, dizolvarea și lichidarea persoanei juridice.

Prin urmare, de principiu, o persoană juridică străină care desfășoară activități în Republica Moldova va fi cărmuită, în ceea ce privește aspectele enumerate de art.1596 alin.(2) din Codul civil, de către legea sa națională. Modul în care se exprimă această reglementare sugerează că enumerarea este doar enunțiativă și nu limitativă. Astfel, se lasă teren liber autorității care aplică legea să aprecieze în fiecare caz concret dacă o anumită problemă, instituție ori situație juridică aparține sau nu statutului organic.

Se recomandă ca această apreciere să se facă din perspectiva necesității de a i se recunoaște statutului organic domeniul cel mai întins posibil, în scopul asigurării unei cât mai mari unități de regim juridic. Statutul organic trebuie să cuprindă toate acele aspecte a căror reglementare necesită o mai mare stabilitate [1, p.69].

Dispoziția conținută în art.1596 alin.(1) din Codul civil este o normă conflictuală de drept comun (*lex nationalis*) ce soluționează conflictul de legi în materia statutului organic al persoanei juridice aflate în raporturi cu element de extraneitate. Litigiul dintre legea națională și legea străină care s-ar declara competentă să joace rolul de *lex causae*, cauza fiind statutul organic, este soluționat de norma conflictuală de drept internațional privat al Republicii Moldova în favoarea legii naționale.

Însă, în practică pot exista situații referitor la unele instituții care simultan aparțin atât statutului organic, cât și altor materii, reglementate de norme conflictuale speciale. De exemplu, în materia contractelor (art.1610-1611), în materia faptelor ilicite (art.1615), în materia statutului real (art.1602) există norme care trimit la alte legi decât cea națională.

În astfel de situații ne aflăm în prezența unui conflict între normele conflictuale, pe de o parte – între norma conflictuală care trimite la legea națională și norma conflictuală care trimite la o altă lege decât cea națională, iar, pe de altă parte – între legea națională și legea străină, acesta din urmă reprezentând un conflict de legi.

În cazul în care competența legii naționale este înlăturată, declarându-se competența legii străine, putem vorbi despre o limitare a aplicării legii naționale, care reprezintă o excepție de la principiul guvernării statutului organic de către legea națională.

În ceea ce privește soluționarea acestor două conflicte și determinarea legii aplicabile (legea națională sau legea străină), în prealabil trebuie efectuată calificarea noțiunii din conținutul normei conflictuale, care este o calificare primară operabilă în conformitate cu *lex fori*.

Potrivit art.1596 alin.(3) din Codul civil, persoana juridică nu poate invoca limitarea împuternicirilor organului sau reprezentantului său la încheierea actului juridic necunoscut legii statului în care organul sau reprezentantul persoanei juridice străine a întocmit actul juridic, cu excepția cazurilor în care se va stabili că cealaltă parte a actului juridic știa sau trebuia să știe despre limitare.

La înlăturarea (parțială sau totală) aplicării legii naționale se poate ajunge și în situația în care dispozițiile ei ar contraveni ordinii publice de drept internațional privat a țării forului. Într-o asemenea împrejurare, în temeiul art.1581 din Codul civil, norma de drept străin (în cazul de față, legea națională a persoanei juridice ce are statut de străină în Republica Moldova) se înlătură și devine incidentă legea Republicii Moldova.

Determinarea regimului juridic al străinului persoană juridică

Statutul de persoană juridică de naționalitate străină, care se realizează în conformitate cu legea forului, comportă două aspecte [2, p.285]:

1. Recunoașterea extrateritorială a persoanei juridice

Persoana juridică străină poate desfășura activități și poate încheia acte juridice într-o altă țară decât cea a cărei naționalitate o poartă numai ulterior recunoașterii prealabile a calității ei de subiect de drept.

Recunoașterea este un act declarativ de drepturi (iar nu constitutiv, deoarece subiectul de drept preexistă), cognitiv (implică verificări de drept și de fapt) și volitiv (are drept obiect admiterea faptului că organizația în cauză se bucură de o anumită capacitate juridică, existând ca subiect de drept).

Condițiile recunoașterii persoanei juridice sunt stabilite de legea statului care face recunoașterea. Potrivit art.56 din Codul civil, persoanele juridice străine sunt asimilate, în condițiile legii, cu persoanele juridice din Republica Moldova.

2. Stabilirea drepturilor și obligațiilor acordate persoanei juridice străine recunoscute

Recunoașterea nu determină, prin ea însăși, drepturile pe care le poate exercita și obligațiile pe care trebuie să și le asume persoana juridică străină pe teritoriul țării gazdă.

De aceea, odată ce a efectuat recunoașterea extrateritorială a unei persoane juridice străine, statul gazdă trebuie să-i asigure acesteia un ansamblu de drepturi și obligații, care compun regimul juridic.

Statul care efectuează recunoașterea stabilește în mod unilateral regimul juridic pe care îl acordă persoanei juridice străine.

Acest principiu este consacrat în art.1598 din Codul civil, care prevede că persoana juridică străină desfășoară în Republica Moldova activitate comercială și altă activitate reglementată de legislația civilă în conformitate cu dispozițiile stabilite de această legislație pentru o activitate similară a persoanelor juridice din Republica Moldova, dacă legea Republicii Moldova nu prevede altfel pentru persoanele juridice străine.

În ceea ce privește drepturile și obligațiile procedurale ale persoanelor străine, art.454 din Codul de procedură civilă stabilește că acestea beneficiază în fața instanțelor din Republica Moldova de aceleași drepturi procedurale ca și persoanele juridice din Republica Moldova, în condițiile legii.

Totodată, poate fi stabilită retorsiunea față de persoanele juridice ale statelor în care există restricții ale drepturilor procedurale privind persoanele juridice de naționalitatea Republicii Moldova.

Așadar, în Republica Moldova persoanelor juridice străine li se acordă regim național. Regimul național este aplicabil persoanelor juridice străine astfel încât acestea să nu beneficieze de mai multe drepturi în Republica Moldova în comparație cu persoanele juridice ale Republicii Moldova, chiar dacă legea lor națională le-ar permite acest lucru.

Drepturile și obligațiile pe care le poate exercita o persoană juridică străină în Republica Moldova sunt reglementate de legea națională a acesteia, însă cu respectarea dispozițiilor prevăzute de legea Republicii Moldova.

Persoana juridică străină recunoscută are un statut personal guvernat de legea sa națională și un regim acordat de legea statului de recunoaștere. În aceste condiții, este posibilă producerea unui conflict între legea națională a persoanei juridice și legea țării gazdă.

Așa cum s-a menționat, în soluționarea acestui conflict, persoana juridică străină nu poate avea mai multe drepturi decât stabilește legea condiției juridice, dar poate avea mai puține. Pe de altă parte, persoana juridică străină nu poate avea mai multe drepturi nici decât cele acordate de legea sa națională și conținute în propria capacitate de folosință, dar poate avea mai puține.

Prin urmare, alături de, pe de o parte, capacitatea supusă lui *lex nationalis* și, pe de altă parte, drepturile și obligațiile (regimul juridic) stabilite de legea condiției juridice, persoana juridică are și o capacitate operantă, eficientă, concretă.

Astfel, capacitatea eficientă se află la intersecția dintre capacitate și regim juridic, fiind compusă din acele drepturi și obligații acordate sau recunoscute deopotrivă de *lex nationalis* și de legea statului gazdă.

Bibliografie:

1. DUMITRACHE, S. *Persoana juridică în dreptul internațional privat*. București: Lumina LEX, 1999. 151 p. ISBN 973-588-103-9
2. FILIPESCU, I., FILIPESCU, A. *Drept Internațional Privat*. București: Actami, 2002. 608 p. ISBN 973-9300-40-5

Prezentat la 22.04.2013